

you are ~~recepted~~ receiving minimal contact with the outside world
 using yellow isolating tape. MARY BOYD - 1987

'Simpele herdenkingen doen meer kwaad dan goed'

DAGEVENEMENT ROND DE HERDENKING
VAN DE EERSTE WERELDOORLOG

Op 11 november 1918 eindigde de Grote Oorlog. Dat wordt straks op verschillende manieren herdacht. Davidsfonds Academie organiseert samen met de andere cultuurfondsen een groots dagevenement met lezingen, voorstellingen en debatten. Een van de sprekers is historicus Bruno De Wever. Moeten we parallellen trekken tussen vroeger en nu? Kan oorlogsliteratuur louterend werken? Het zijn vragen waarop De Wever genuanceerde maar krachtige antwoorden heeft.

TEKST: KATRIEN STEYAERT

D

De verschrikkingen van de geschiedenis levendig houden: het is een gezonde ambitie, vindt Bruno De Wever, historicus aan de Universiteit Gent en schrijver van onder meer *De greep naar de macht*, een standaardwerk over de Tweede Wereldoorlog en de collaboratie. "Mensen kunnen wel degelijk iets leren uit de geschiedenis," zegt hij. "Zo heeft het massale bloedvergieten in de eerste helft van de 20ste eeuw duidelijk een leerproces op gang gebracht over de manier waarop Europa zich politiek moet organiseren. De vrede die daarop is gevolgd, is echter relatief – denk maar aan de burgeroorlog in Joegoslavië of de spanningen in Oekraïne. De eerlijkheid gebiedt ons te zeggen dat geschiedschrijving, herdenkingen en rituelen een beperkte remedie vormen."

Want ze kunnen oorlog niet verhinderen?

"Nee. Soms wakkeren ze juist gevoelens van revanche aan. Conflicten voorkomen is vooral de verantwoordelijkheid van politici, die elke dag opnieuw de juiste keuzes moeten maken om te vermijden dat er contexten ontstaan waarin spanningen escaleren. Zodra er sprake is van escalatie, worden heel veel mensen erin meegesleurd, vaak ondanks zichzelf – dat heeft academisch onderzoek aangetoond. Politici moeten dus werkelijk een poging doen om de complexiteit van de geschiedenis te begrijpen.

Ook een herdenking is maar zinvol als je probeert na te gaan hoe mensen in situaties verzeild raken waarin zij bereid zijn om verre gaand geweld te plegen en te ondergaan. Alleen als je oog hebt voor historische nuances en waarschuwt voor clichés kun je antidoping vinden tegen oorlogszuchtig denken."

Alleen als je oog hebt voor historische nuances en waarschuwt voor clichés kun je antidoping vinden tegen oorlogszuchtig denken

Kent u goede voorbeelden?

"Ik zag onlangs *Para*, de monoloog van David Van Reybrouck, gebracht door acteur Bruno Vanden Broecke. Het is een bottom-upgetuigenis van een Belgische beroepsmilitair die heeft deelgenomen aan de VN-interventie in Somalië in 1992 en 1993. Die missie moest de vrede

bewaren, maar daarvoor werd geweld gebruikt en gleeed men zelfs af naar wanpraktijken. *Para* schetst onze complexe verhouding tot het verleden en dat is veel belangrijker dan vredesherdenkingen organiseren zonder diepgang of kritiek. De geschiedenis wordt vaak van stal gehaald om actuele standpunten mee te verdedigen, maar als je het verleden versimpelt, doe je meer kwaad dan goed."

In 2015 nam u zelf een actueel standpunt in. Verwijzend naar '14-'18 zei u dat het een regelrechte schande is dat we niet meer vluchtelingen opvangen.

"Klopt. Honderd jaar geleden konden een miljoen →

© William Orpen, Imperial War Museum Collection

Het Verdrag van Versailles werd op 28 juni 1919 ondertekend door Duitsland en de Entente. Het betekende het formele einde van de Eerste Wereldoorlog.

feiten hoeft te houden. Hij mag zijn literaire fantasie en talent loslaten op het verleden en bijvoorbeeld fictieve personages creëren. Paradoxaal genoeg kan hij daardoor zijn lezers dichterbij de waarheid brengen. Neem nu *De welwillenden* van Jonathan Littell, een boek uit 2006 dat ik nog altijd erg belangrijk vind. De auteur beheerst de inzichten van historici heel goed en gebruikt ze om zijn verhaal nog geloofwaardiger te maken. Centraal staat Max Aue, een hoge officier van de Sicherheitsdienst. Hij is een fictief personage, maar via hem zijn wij, lezers, aanwezig op alle cruciale momenten en plaatsen van de Jodenuitroeiing. Zo toont Littell heel treffend aan dat zoiets maar zijn beslag kan krijgen in de context van groot-schalig geweld zoals de Tweede Wereldoorlog. Het boek zit vol informatie, die bovendien historisch correct is, zodat je de complexiteit van de gebeurtenissen beter kunt vatten.”

Je leeft als lezer ook intenser mee?

“Net daarom is *De welwillenden* zo’n sterk boek: je kijkt door de ogen van een dader en komt zo tot het schrikwekkende besef dat als je leeft in de verkeerde context was geboren je misschien ook de trekker zou overhalen. Dat werkt verhelderend én louterend. Er is natuurlijk een hele literatuur die aanzet tot geweld en wraakneming. Zelfs anti-oorlogsromans zijn geen garantie op loutering. Een van de meest beklievende romans over de gruwel van de oorlog

is *Reis naar het einde van de nacht* van Louis-Ferdinand Céline, die als Franse soldaat tijdens de Eerste Wereldoorlog in Vlaanderen heeft gevochten. Vreemd genoeg heeft het schrijven van dat boek hem niet verhinderd om later een aanhanger te worden van het fascisme, toch een zeer oorlogszuchtige ideologie.”

Oorlog trekt ons op een bizarre manier aan?

“In elk groot conflict zie je het: mensen die zo’n groots gebeuren niet willen missen. Denk aan de IS-strijders van vandaag, de oostfrontstrijders of de oorlogsvrijwilligers van de Eerste Wereldoorlog. Al mag je het oorlogsenthouziasme van ’14-’18 niet verwarren met de wil om het vaderland te

Historicus Bruno
De Wever

Belgische vluchtelingen terecht in Nederland. Ook Frankrijk en Groot-Brittannië boden opvang. Ik vind nog altijd dat Europa meer kan doen dan het vandaag doet en dat menselijkheid bewaren een leidraad moet zijn in elke democratie. Er rust ook een historische schuld op Europa, dat een eeuw geleden ongevraagd Azië en Afrika was binnengevallen, daar grenzen had verlegd en bij de dekolonisatie rampen aanrichtte doordat lokale structuren waren kapotgemaakt. Vanuit Afrika wordt er terecht gewezen op die Europese verantwoordelijkheid. Die zou tot een genereuzer migratiebeleid kunnen leiden.”

Maar?

“Maar ik wil de zaken niet versimpelen. Je kunt de grenzen niet zomaar openstellen, dat is naïef en onhaalbaar. Bovendien mag je ’14-’18 en vandaag niet over dezelfde kam scheren. Honderd jaar geleden ontstonden de vluchtelingenstromen als gevolg van grootschalig geweld en bestond bij de ontvangende landen het perspectief dat die mensen terug naar huis zouden gaan. Vandaag is de context anders. Het gros van de mensen die nu hun heil zoeken in Europa zijn economische vluchtelingen die hier voorgoed een beter leven willen opbouwen. Met vergelijkingen tussen vroeger en nu moet je altijd opletten.”

Kan literatuur onze blik aanscherpen?

“Zeker. Wat een romanschrijver voor heeft op een academische historicus is dat hij zich niet aan de

Met vergelijkingen
tussen vroeger en
nu moet je altijd
oplettten

Het dagevenement

100 jaar na het einde van de Eerste Wereldoorlog organiseren de vijf Vlaamse cultuurfondsen een groots dagevenement met lezingen, voorstellingen en debatten. Het evenement vindt plaats op zaterdag 10 november in Museum Dr. Guislain in Gent en focust niet alleen op het verleden, maar legt ook de link met huidige conflicten en de bijbehorende vluchtelingenstromen. Dit is het programma:

13:00

ontvangst

14:00

15:00

Erste deel keuzesessies

1. Lezing *Poëzie op alle fronten* door Koen Stassijns.
2. Debat *Vluchtelingen vroeger en nu* met Daniel Demoustier, Christophe Declercq, Ludo De Brabander, Manal en Annelies Beck.
3. Lezing *Oorlog en trauma* door Patrick Allegaert.
4. Voorstelling *Marktangers bezingen de Grootte Oorlog* door Erik Wille.
5. Kinderateliers en -workshops voor kinderen van 5 t.e.m. 9 jaar en voor tieners van 10 t.e.m. 14 jaar.

16:00

17:00

Tweede deel keuzesessies

- 1: Voorstelling *Literair oorlogslief* door Tom Lanoye en Bruno De Wever.
- 2: Poetryslam door Slambacht.
- 3: Lezing *Oorlog en trauma* door Patrick Allegaert.
- 4: Voorstelling *Jan was een flinke jongen* met Viona Westra, John Snauwaert, Jean Van Lint en Filip Verneert.
- 5: Kinderateliers en -workshops (zie eerste deel keuzesessies).

13:00

17:00

Doorlopend toegang tot de expo *Prikkels in Museum Dr. Guislain en het kunstwerk In Flanders Fields*, inbegrepen in de prijs

17:00

19:00

Mogelijkheid om iets te eten en te drinken, niet inbegrepen in de prijs.

19:00

20:30

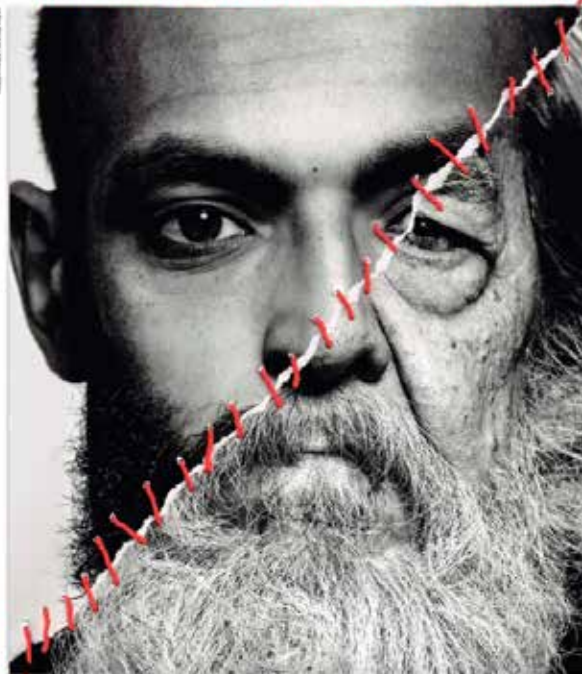
Avondprogramma, keuze tussen:

1. *Vriend of Vijand* van Bram Vermeulen, *Mannen Maken Oorlog* door o.a. Katarina Vermeulen en Wigbert, en oorlogservaringen en -beelden van Rudi Vranckx.
2. *Eigenlijk is 't allemaal zo erg niet* van Lukas Vander Taelen en Tuur Florizoone.

INFO Het volledige programma en de inschrijvingsmogelijkheden vind je op www.davidsfonds.be/academie. Een organisatie van Davidsfonds, Masereelfonds, Rodenbachfonds, Vermeylenfonds en Willemsfonds.

GERAAKT DOOR DE OORLOG

10 november 2018 | Museum Dr. Guislain Gent

WWW.GERAAKTDOORDEOORLOG.BE

→ verdedigen en uiting te geven aan verontwaardiging over de inval. Dat laatste voerde de boventoon bij de meerderheid van de Belgische vrijwilligers.”

En toch is het risico op oorlogsromantiek er altijd?

“Je kunt inderdaad op elk moment in sentiment vervallen en misschien opnieuw dezelfde fouten maken. Binnenkort groeit er in Europa een hele generatie op die oorlog niet meer aan de lijve ondervonden heeft. Het risico dat we opnieuw op een conflict afsteveneren is niet uit te sluiten. We moeten er alert voor blijven, net als voor het feit dat oorlog altijd een bron van spanning en zelfs plezier zal zijn. Het aantal oorlogsfilms is niet te tellen, het aantal volwassenen dat *war games* speelt evenmin. Zelf was ik erg meegesleept door *De oorlog van het einde van de wereld* van Nobelprijswinnaar Mario Vargas Llosa, een boek uit 1981 over een religieuze opstand in de 19de eeuw die door de Braziliaanse overheid bloedig werd onderdrukt. Alles wordt zo fascinerend beschreven dat ik gretig bleef lezen. Het lijkt een diepmenselijke paradox: oorlog trekt ons diep de ellende in, maar trekt ons tegelijk erg aan.” ●

Ook in Brussel en in Hoeilaart kun je cursussen van Davidsfonds Academie bijwonen over de Eerste Wereldoorlog:

- *100 jaar na het einde van de Eerste Wereldoorlog*: Georgi Verbeeck staat in de Koninklijke Bibliotheek van België in Brussel uitgebreid stil bij de Vrede van Versailles.

- *Vreemde troepen in de Westhoek*: Dominiek Dendooven vertelt in Hoeilaart over de frontsoldaten die in de Eerste Wereldoorlog van over de hele wereld in de Westhoek kwamen vechten.

Museum Dr. Guislain is een cultureel ijkpunt voor de geschiedenis van en actuele discussies over psychiatrie en geestelijke gezondheid, zorg, kunst en waanzin. Het is gevestigd in het voormalige Guislaingesticht in Gent.

In Flanders Fields van Kathy Vandamme, te bekijken tijdens het dagevenement in Museum Dr. Guislain.

Heel Vlaanderen herdenkt de Eerste Wereldoorlog

Uiteraard zijn er nog heel wat andere activiteiten om het einde van de Eerste Wereldoorlog te herdenken. Dit is het aanbod van onze cultuurpartners:

In Flanders Fields Museum Ieper

In de permanente expo ontdek je het historische verhaal van de Eerste Wereldoorlog. De focus ligt op hoe mensen de oorlog hebben ervaren. Van 27 oktober 2018 tot 15 november 2019 kun je in het museum ook de expo *To End all Wars? Een bilan van WOI* bezoeken. Toen op 11 november 1918 de Wapenstilstand werd ondertekend, werd gezegd dat daarmee een einde kwam aan de oorlog die een einde aan alle oorlogen zou maken. Niets was minder waar. In de expo worden de kaarten op tafel gelegd van de nieuwe wereldorde die op de Eerste Wereldoorlog is gevolgd.

INFO www.inflandersfields.be. 2 euro korting op vertoon van je Davidsfonds Cultuurkaart.

Westfront Nieuwpoort

In dit eigentijds en interactief bezoekerscentrum leer je alles over de onderwaterzetting in 1914. De ideale plaats om dat verhaal te vertellen is het Koning Albert I-monument aan de rand van het Sluizencomplex De Ganzevoet in Nieuwpoort. Nog tot 16 juni 2019 kun je een bezoek brengen aan de expo *Een stad vol stellingen. De wederopbouw van Nieuwpoort-stad na WOI*. Aan de hand van documenten, plannen en foto's wordt de wederopbouw van Nieuwpoort getoond en toegelicht.

INFO www.westfrontnieuwpoort.be. 50% korting op de toegangsprijs op vertoon van je Davidsfonds Cultuurkaart.

Memorial Museum Passchendaele 1917

Het MMP1917 brengt het verhaal van de Eerste Wereldoorlog en de Slag bij Passendale, met meer dan 600.000 slachtoffers een van de gruwelijkste veldslagen ooit. Het museum laat je ook de loopgraven en ondergrondse schuilplaatsen beleven. Tot 15 november 2018 loopt in Villa Zonnedaele de gratis expo *1918. Het Laatste Oorlogsjaar*, dat het Duitse lenteoffensief van 1918 in de kijker zet. De expo is het vertrekpunt voor een parcours door Zonnebeke, Heuvelland en Waregem.

INFO www.passchendaele.be. 2 euro korting op individuele tickets voor volwassenen op vertoon van je Davidsfonds Cultuurkaart, voor maximaal twee personen.

Museum aan de IJzer Diksmuide

Museum aan de IJzer vertelt de beklijvende geschiedenis van de Belgisch-Duitse confrontatie en de Vlaamse Ontvoogding tijdens de Eerste Wereldoorlog. Het museum bevindt zich in de IJzertoren. Nog tot 11 november 2018 kun je er het project *Floating Dreams* bewonderen: levensgrote beelden van kinderen met ballonnen die verspreid staan rond de IJzertoren en die werden ingekleurd door Kamagurka. En tot eind 2018 kun je de expo *Joe English, van inspirerende kunst tot propaganda meepikken*, over de bekende Vlaamse tekenaar en kunstschilder Joe English die 100 jaar geleden overleed.

INFO www.museumaandeijzer.be. 2 euro korting op de toegangsprijs voor volwassenen op vertoon van je Davidsfonds Cultuurkaart

Provinciedomein Raversyde

Dit domein bestaat uit een Natuurpark, het archeologisch museum ANNO 1465 en een van de meest indrukwekkende historische sites in ons land: de Atlantikwall, met bunkers en loopgraven die de Duitsers er tijdens de Tweede Wereldoorlog aanlegden. Vanaf 15 september kun je ook de volledig gerestaureerde Batterij Aachen bezoeken: unieke resten van de kustverdediging uit de Eerste Wereldoorlog. En tot 11 november kun je de expo *Un/settled* bekijken, waarin kunstenaars aandacht schenken aan de kleine en grote verhalen achter de vluchtelingenstromen.

INFO www.raversyde.be. Reductietarief op vertoon van je Davidsfonds Cultuurkaart.

Expo HERLEVEN. Leuven na 1918

Het einde van de Eerste Wereldoorlog betekende het begin van de wederopstanding van de zwaar getroffen stad en haar bevolking. Tot 11 november 2018 kom je in de expo alles te weten over hoe de Leuvenaars in 1918 zijn dagelijkse leven weer oppakten en hoe de herinnering aan de verwoesting levend werd gehouden. Kijk zeker naar de agenda op pagina 7 om tickets te winnen voor een rondleiding.

INFO www.herleven.be